

מחיר הפיזור: כיצד מאפייני ה-ADHD מתורגמים לפגיעה של מאות אלפי שקלים בחסכון הפנסיוני

מבוא: "קנס ה-ADHD" הכלכלי

הפרעת קשב וריכוז (ADHD) מוכרת לרוב בהקשריה האקדמיים או החברתיים, אך השפעותיה ארוכות הטווח על החוסן הכלכלי ויציבות החסכון הפנסיוני נותרות לרוב בצל. מחקרים מראים כי אנשים בעלי "מוח קשבי" מתמודדים עם אתגרים ייחודיים בשוק העבודה, המתבטאים בפערי שכר מובנים, קושי בשמירה על רצף תעסוקתי, ונטייה לנזילות כספית מיידית על חשבון תכנון ארוך טווח. מאמר זה מציג מודל כמותי מקיף הבוחן את "קנס הנכסים הפנסיוניים" – הפגיעה הכלכלית המצטברת בחסכונות הפנסיוניים ובקרנות השתלמות של שכירים בעלי ADHD לאורך שנות הקריירה (מגיל 30 ועד פרישה בגיל 67).

מתודולוגיה והנחות היסוד של הסימולציה

כדי לבדוק את עומק הפגיעה, הושוו נתוניהם של חוסכים "קשביים" (בעלי ADHD) מול חוסכים "נוירו-טיפיקליים" (ללא ADHD) בשלוש רמות שכר בסיס שונות: 10,000 ₪, 15,000 ₪, ו-20,000 ₪. פרופיל החוסכים במודל: שכירים, בני 30 בתחילת החיסכון, נשואים עם שני ילדים, כאשר השכר נותר קבוע עד לגיל הפרישה (67). מקורות המידע למודל: נתוני פערי השכר והיעדר הרצף התעסוקתי בסימולציה נלקחו מנתוני מחקרים שבוצעו על ידי חברת "מאקרו אנליטיקס" עבור עמותת "קווים ומחשבות", בשילוב נתונים מקיפים של עמותת "פעמונים" ונתוני הביטוח הלאומי. הסימולציה מבוססת על תנאי שוק ריאליים ופרופילי הפקדה סטנדרטיים בישראל:

- הפקדות לפנסיה: 6% עובד, 6.5% מעסיק, 8.33% פיצויים. דמי ניהול: 1.5% מהפקדה, 0.15% מצבירה. מסלול השקעה תלוי גיל (הנחת תשואה 4.38%).
- הפקדות לקרן השתלמות: 2.5% עובד ו-7.5% מעסיק על מלוא השכר. דמי ניהול: 0.7% מצבירה. מסלול כללי (הנחת תשואה 4%).

רובד ראשון: קנס פערי השכר המובנים

האתגר הראשון של בעלי מוח קשבי מתחיל בעצם פוטנציאל ההשתכרות. בשל מאפייני ההפרעה, חוסכים בעלי ADHD חווים במוצע פערי שכר ממוצעים של כ 18% בהשוואה לעמיתיהם הנוירו-טיפיקליים באותן קבוצות איכות. בסימולציה זו, שכר הבסיס המוצג בסוגריים מייצג את שכר החוסך הנוירו-טיפיקלי המקביל. כאשר בוחנים רצף עבודה מוחלט ללא משיכות, פערי השכר לבדם יוצרים בור כלכלי עצום בגיל הפרישה צבירה כוללת קרן פנסיה וקרן השתלמות):

שכר בסיס קשבי (מול נוירו- טיפיקלי)	צבירה כוללת: נוירו-טיפיקלי	צבירה כוללת: קשבי רציף	הפרש הצבירה הכולל (קנס השכר)
10,000 ₪ (11,800 ₪)	3,310,553 ₪	2,805,553 ₪	505,000 ₪
15,000 ₪ (17,700 ₪)	4,965,830 ₪	4,208,331 ₪	757,499 ₪
20,000 ₪ (23,600 ₪)	6,621,106 ₪	5,611,108 ₪	1,009,998 ₪

משמעות הנתונים: חוסך קשבי המרוויח שכר בסיס של 15,000 ₪ יגיע לגיל פרישה עם כ- 757 אלף ₪ פחות מעמיתו הנוירו-טיפיקלי, רק בשל השפעת פער השכר על המנגנון הסימטרי של קצבת הפנסיה וקרן ההשתלמות. ברמות השכר הגבוהות, הפער חוצה את רף מיליון השקלים.

רובד שני: מחיר ה"אימפולסיביות" – משיכת קרן השתלמות כל 6 שנים

אחד המאפיינים הבולטים של ADHD הוא קושי בדחיית סיפוקים וצורך בנזילות פיננסית, המובילים לפדיון קרנות השתלמות מיד עם הפיכתן לנזילות (כל 6 שנים), במקום השארתן כחיסכון ארוך טווח עד לפרישה. להלן ריכוז הצבירה הסופית בקרן ההשתלמות לחוסך קשבי שמושך את הכספים כל 6 שנים (בסיכום סך התחנות), הממחיש את עוצמת אובדן אפקט הריבית דה-ריבית:

שכר בסיס קשבי	צבירה כוללת במשיכה תקופתית (סך התחנות)	פער צבירה מול חוסך נוירו-טיפיקלי רציף	פער צבירה מול חוסך נוירו-טיפיקלי רציף (ללא משיכות)
10,000 ₪	490,793 ₪	522,058 ₪	367,555 ₪
15,000 ₪	736,181 ₪	783,096 ₪	551,342 ₪
20,000 ₪	981,580 ₪	1,044,122 ₪	735,117 ₪

מחיר הריבית דה-ריבית: חוסך קשבי בשכר של 15,000 ₪ השובר את קרן ההשתלמות כל 6 שנים מפסיד למעשה מעל חצי מיליון שקלים (551,342 ₪) בהשוואה לפוטנציאל החיסכון הריאלי שלו עצמו, ומייצר פער של כמעט 800 אלף ₪ מול המודל הנוירו-טיפיקלי המקביל.

רובד שלישי: היעדר רצף תעסוקתי ומעברי עבודה

מאפיין נפוץ נוסף בקרב בעלי מוח קשבי הוא תזזיתיות תעסוקתית, המתבטאת בהחלפת מקומות עבודה מרובה המלווה בתקופות אבטלה או היעדר הפקדות. הסימולציה בחנה תרחיש שבו החוסך מחליף 3 מקומות עבודה לאורך הקריירה, כאשר כל מעבר מלווה בשנה מלאה ללא הפקדות (מקטעים של 8 שנות הפקדה ושנה של הפסקה, סה"כ 3 שנים ללא הפקדה). השפעת קיטועי ההפקדות על ההון הסופי בשל אובדן הפקדות מוקדמות בשנות ה-30 וה-40 לחיים היא דרמטית. להלן הנתונים המשקפים את התנהגות הריבית דה-ריבית ביחס ישיר לגובה השכר:

שכר בסיס קשבי	צבירה סופית (עם 3 שנים ללא הפקדה)	פער מול חוסך קשבי (רצף עבודה מלא)	פער מול חוסך נירו-טיפיקלי רציף
10,000 ₪	1,742,680 ₪	204,525 ₪	555,022 ₪
15,000 ₪	2,491,330 ₪	429,478 ₪	955,223 ₪
20,000 ₪	3,326,303 ₪	567,967 ₪	1,274,044 ₪

אובדן התאוצה הפיננסית: אובדן של שלוש שנות הפקדה בלבד לאורך הקריירה חותך באופן דרמטי את כוחה של הריבית דה-ריבית. ברמות השכר הגבוהות (20,000 ₪), הפער מול חוסך קשבי רציף מטפס ליותר מחצי מיליון שקלים (567,967 ₪), ומייצר פער בלתי נתפס של כ-1.27 מיליון ₪ מול חוסך נירו-טיפיקלי רציף.

רובד רביעי: ארגז הכלים המניעתי – פתרונות תכנון פיננסי למוח הקשבי

ההבנה כי ה-ADHD מייצר קנס כלכלי מובנה מחייבת את אנשי המקצוע סוכני ביטוח, מתכננים פיננסיים ויועצי פנסיה לזנוח את גישת הניהול הפסיבית ולבנות "מערך הגנה פיננסי אקטיבי" עבור החוסך הקשבי. להלן אסטרטגיות הפעולה המרכזיות למניעת הפגיעה:

1. יצירת "חסינות פסיכולוגית" לכספי קרן ההשתלמות

כדי למנוע את המשיכה האימפולסיבית מדי 6 שנים, יש לייצר חסמי נגישות מלאכותיים המרחיקים את הכסף מהעין:

- **מעבר למסלולי מניות ייעודיים (כמו מחקי מדד S&P500):** מסלולים אלו מייצרים תנודתיות מובנית בטווח הקצר, מה שפסיכולוגית מרתיע חוסכים מלמשוך את הכסף בתקופות שפל, ובו זמנית ממקסם את פוטנציאל התשואה לטווח הארוך.
- **פלטפורמות ניהול דיגיטליות מנוטרלות:** הסתרת יתרת הקרן באפליקציות הפיננסיות המרכזיות או ניתוק הגישה המהירה לחשבון, כך שפעולת המשיכה תדרוש בירוקרטיה אקטיבית שתעצור את הדחף המיידי.

2. אוטומציה מלאה של שמירת רציפות במעברי עבודה

מאחר שמעברי עבודה הם נקודת התורפה המרכזית, יש להגדיר מנגנוני גיבוי אוטומטיים מראש:

- **ריסק זמני מובנה ואוטומטי:** הגדרת הוראת קבע מראש לשמירת זכויות פנסיוניות (ריסק זמני) למשך עד שנתיים מרגע סיום ההעסקה, כדי למנוע את פקיעת תנאי הקרן ואובדן הכיסויים הביטוחיים.
 - **הוראת קבע עצמאית לגמל להשקעה/פנסיה:** הגדרת מנגנון שבו עם הפסקת התשלום מהמעסיק, מופעלת אוטומטית הפקדה מינימלית עצמאית, אשר שומרת על רצף החיסכון ומייצרת המשכיות ללא תלות ביוזמה של החוסך בתקופות מעבר.
- 3. מנגנון פיצוי מובנה על פערי השכר**
כדי לגשר על פער ה-18% בפוטנציאל ההשתכרות, יש להמליץ לחוסך להגדיל אקטיבית את אחוזי החיסכון האישיים שלו:
- **הפקדות מעבר לתקרת הפיצויים:** ניצול תיקוני חקיקה המאפשרים הפקדות עצמאיות נוספות הזכות להטבות מס (כגון סעיף 47 או קופות גמל להשקעה המשמשות כרובד פנסיוני משלים). הגדלת שיעור הפקדת העובד מ-6% ל-7% באופן יזום יכולה לצמצם חלק משמעותי מקנס השכר לאורך השנים.

סיכום ומסקנות

כשמחברים את שלוש השפעות הליבה של מוח קשבי פערי השכר המובנים, שבירת רצף החיסכון בקרנות ההשתלמות, ואי-רציפות תעסוקתית מגלים כי "קנס הקשב" הכולל בשוק הפנסיוני חוצה בקלות את רף מיליון השקלים לאורך חיי העבודה. הנתונים מוכיחים כי ניהול פנסיוני סטנדרטי אינו נותן מענה מספק לאדם עם ADHD. תפקידו של סוכן הביטוח או המתכנן הפיננסי המודרני הוא לשמש כ"רופא משפחה פיננסי" – לזהות את מאפייני המוח הקשבי, להציע את האסטרטגיות המניעתיות שהוצגו, ולבנות חומת מגן פיננסית שתבטיח חוסן כלכלי יציב גם ביום שאחרי הפרישה מהעבודה.